

VRRIENDEN  
VAN  
URK

Urker Volksleven

16e Jaargang nr. 2, juni 1969

# VRIENDEN

# VAN

URKER VOLKSLEVEN

**16e jaargang      juni 1989**

Uitgave van de Vereniging 'Vrienden van Urk'

Adres: Urker Museum 'Het Oude Raadhuis', Wijk 2-2, Urk

Hoofdredactie: K.L. Koffeman

# URK

## Van de redactie

Hier dan nummer twee van ons Urker Volksleven. Toch weer wat later dan we dachten, maar u kunt er van verzekerd zijn dat u zeer binnenkort nummer drie in de bus krijgt. Dit nummer gaat voor het grootste gedeelte over de eerste Lucas Hoekman en tegelijk de stamvader van alle Urker Hoekmannen. Auke Weerstand heeft daar in het afgelopen jaar erg veel werk aan gedaan om alle gegevens boven water te krijgen en een beeld te schetsen van een belangrijk figuur uit de samenleving in de vorige eeuw. En omdat dat verhaal grotendeels zich afspeelt in de periode van burge meester Hendrik Kagei komt het vervolg op deze serie de volgende keer weer alsmede het slot van het reisverhaal van ds Van Boekeren.

Om u nog een indruk te geven van de onderzoeken die door de redactie worden gedaan nog een tweetal foto's die gemaakt zijn op de bovenverdieping van het Nederlands Persmuseum in Amsterdam waar Sijmen Ras, Jan de Vries en Klaas Koffeman bezig zijn om jaargangen van de Oprechte Haarlemsche Courant van de jaren rond 1870 door te snuffelen of er nog berichten over Urk in voorkomen. U zult het met ons eens zijn dat vooral van de foto van Jan de Vries de historie afdruipt.

Verder nog enkele andere zaken in dit nummer die ook zeker uw belangstelling zullen hebben.





## Boeken uit onze snuffelhoek

Onze boekensnuffelaar heeft weer eens iets op de kop getikt. En wel 50 exemplaren van nummer 1 en 2, 27e jaargang van Neerlands Volksleven 'Er is maar één Urk' geschreven door Tr. de Vries. Uitgegeven in 1976, 112 pagina's. Dus 50 van onze trouwe lezers kunnen in het bezit komen van dit boekje. De uitgifteprijs was f.12,50 maar wij moeten er helaas wat bij doen voor de onkosten dus de prijs werd f.15,00 en voor onze abonnees buiten Urk moeten wij de prijs helaas nog hoger maken want er moet een postzegel van f.2,50 op, dus f.17,50.

Af te halen tegen contante betaling op het adres Surinamestraat 35 en voor onze abonnees buiten Urk even een telefoontje naar 1750. U ontvangt dan een acceptgiro en na betaling sturen wij het op.

Wij weten dat dit onvriendelijk lijkt, maar wij zijn op zijn Urkers gezegd 'al ers oestroopt'. 50 is niet veel op 1.150 abonnees, maar wij geven u een eerlijke kans.

## Foto's

Op de omslagfoto deze keer Lucas Hoekman die als jongen uit Beilen naar Urk vertrok en daar zijn verdere leven bleef. In het artikel zelf vele foto's met de beschrijving.

Verder een viertal oude ansichtkaarten. Twee uit het Dorp en twee opnames langs de waterkant.

De foto op de middenpagina is afgedrukt rond 1900 en kan de titel worden meegegeven 'woenen', ergens op het top bij de 'poalen'. Er staan enkele kinderen bij van Burg Suchtelen van de Haare.





# Lucas Hoekman

(Geboren op 8 april 1829 te Beilen. Overleden 6 juli 1901 te Urk)

In de achter ons liggende jaargangen van Het Urker Volksleven, heeft u telkens artikelen kunnen lezen over de 'regeerperiodes' van Burgemeester Hendrik Kagei. We hebben af en toe sommige in die tijd levende Urkers naar voren gehaald zoals onder andere de familie Nentjes. Eén van onze gewaardeerde medewerkers A. Weerstand heeft in de afgelopen tijd ook zijn aandacht gericht op één van de prominenten uit de periode Kagei. Hij kreeg wat materiaal in handen. Ging daarna verder zoeken omdat hij tot de ontdekking kwam dat de betreffende persoon heel wat voor de Urker samenleving had betekend. Die persoon was Lucas Hoekman.

En nu denken de ouderen en in dit geval speciaal de vissers onder ons onmiddellijk

aan Lucas Hoekman de baas van Hoekman's Machinefabriek, de man die talloze kotters zowel voor Urker vissers als andere vissers uit binnen- en buiteland bouwde en wiens naam onverbrekkelijk is verbonden aan de opbouw van de Urker vloot. Zo zeer zelfs dat er nu nog een kotter is die zijn naam draagt. En natuurlijk zou er over die Lucas Hoekman heel wat te schrijven zijn, maar dat komt misschien nog wel eens. Nee deze keer gaat het over de bēbe van die Lucas Hoekman, de man waarnaar hij was vernoemd. En we kunnen niet anders zeggen dan dat vriend Weerstand een prestatie heeft verricht en ontzaglijk veel tijd heeft besteed om het leven te beschrijven van iemand die al in het begin van deze eeuw is overleden. Wij geven hem nu graag het woord: *Lucas Hoekman*.



In dit Volksleven zullen wij trachten een levensbeschrijving te geven van een Drentse jongeman die al jong op Urk kwam en daar met een korte onderbreking van één jaar in Enkhuizen zijn verdere leven doorbracht en de stamvader is van alle nu op Urk levende Hoekmannen en natuurlijk van die kinderen en kleinkinderen die ons dorp verlieten, soms naar verre werelddelen. Deze Lucas Hoekman heeft in onze plaats veel verricht zowel voor de samenleving als voor zijn gezin. Werk dat heden ten dage nog steeds zichtbaar is, maar dat leest u verderop wel. Daden die ook vrij uniek genoemd kunnen worden omdat daarmee sommige zaken hun intrede deden op dat kleine eiland in de Zuiderzee die men tot dan niet had gekend en die vaak tot grote zegen zijn geworden.

### **Zoeken**

Om een levensschets te kunnen schrijven over iemand die al lang geleden is overleden vraagt veel tijd onder andere voor het naspeuren van de Urker gemeentearchieven. Daarnaast zijn sommige van zijn nazaten mij ter wille geweest. En alhoewel er vermoedelijk nog wel meer over hem te vinden zal zijn geeft dit verhaal in ieder geval zeker weer wat Lucas Hoekman vroeger en nu voor het Urker volksleven heeft betekend.

### **Zijn afkomst**

Lucas werd geboren op 8 april 1829 in de Gemeente Beilen in Drente. Zijn ouders waren Albert Hoekman en Hendrikje Vos en zijn beroep was bakker. De reden waarom hij speciaal naar Urk kwam heb ik niet kunnen achterhalen, maar wat wel opvalt is het feit dat in zijn trouwakte onder andere staat vermeld (in 1856) dat zijn beide ouders waren overleden. Lucas was dus al vroeg wees. Toen Lucas op Urk arriveerde

nam hij ook daar het beroep op dat hij in Drenthe had uitgeoefend. Hij begon bij bakker en veehouder Klaas van Urk en op een wat later tijdstip ging hij in 'de kost' bij de familie Jacob Nentjes die in de gemeentearchieven als beroep 'broodbakker' opgeeft.

Lucas was aangesloten bij de Christelijke Afgescheiden Gemeente (Gereformeerde Kerk). In deze gemeente nam de familie Nentjes een voorname plaats in en in die familiekring zal ook vrijwel zeker zijn geestelijk leven vorm hebben gekregen, wat later in dit verhaal zal blijken.

### **Trouwen**

Lucas werkte en kerkte dus op Urk. Maar hij was jong en zo kwam het dat hij op een gegeven moment zijn oog liet vallen op een Urker meisje en wel Jannetje Weerstand, een dochter van Albert Weerstand een visserman en Marijtje Post. De liefde was wederzijds en uiteindelijk trouwden ze op 26 juli 1856.

In de opgemaakte akte op het Gemeentehuis werden de overlijdensakten van de vader en moeder van Lucas overgelegd terwijl de vader en de moeder van de bruid aanwezig waren. Uiteindelijk schreef de ambtenaar van de burgerlijke stand in zijn boeken neer:

„Waarna wij hun hebben afgevraagd of zij elkander aannamen tot echtgenooten en getrouwelijk al de pligten zullen vervullen, welke door de Wet aan den huwelijken staat zijn verbonden, hetwelk door hun uitdrukkelijk met JA beantwoord zijnde, hebben wij in naam der Wet uitspraak gedaan, dat zij door het huwelijk zijn vereenigd, in tegenwoordigheid van:

Hendrik Smit van beroep Veldwachter, Louwe Post van beroep visscher, Pieter Willemsz Nentjes van beroep schipper, Johannes Gerssen van beroep onderwijzer



alle wonende te Urk als getuigen. En hiervan is door ons opgemaakt deze akte, welke na voorlezing is geteekend met uitzondering van de moeder der bruid, welke ons verklaarde niet te kunnen schrijven of teekenen uit hoofde zij zulks niet geleerd had. De akte werd verder getekend door de ambtenaar en de burgemeester K. Kramer.

tweede kind was ook een dochter, Hendrikje. Die werd geboren 8 februari 1859 maar overleed op vijfjarige leeftijd op 18 augustus 1864. Ook het derde kind was een dochter en wel Ietje. Zij werd geboren 17 april 1861 en overleed nog maar drie jaar oud, zes dagen voor haar zuster op 12 augustus 1864 tijdens één van de vele epidemieën die Urk teisterden in de loop

L. Heekman  
 J. Weersgoed  
 H. A. Weersstam  
 H. Smit  
 L. Bost

12 september 1856  
 J. Goudje  
 L. Bost

### Drie kinderen bleven over

Twee dagen na hun huwelijk vertrokken Lucas en Jannetje naar Enkhuizen. Zijn verblijf daar was echter van korte duur. Hij had dat kleine plekje midden in zee lief gekregen en ze waren dan ook zo ‘anwinnig’ dat ze op 11 september 1857 weer naar Urk terug keerden. Ze waren met z’n tweeën vertrokken en kwamen met z’n drieën terug omdat intussen hun eerste kindje was geboren. En de rest van hun leven bleven ze op Urk wonen.

Zoals zo vaak gebeurde in die dagen werd hun tijdens hun huwelijksjaren het leed niet gespaard. In een vorig nummer van het Volksleven hebben we kunnen lezen dat ds. Nentjes vrijwel al zijn kinderen door de dood moest verliezen. Maar ook in het gezin van Lucas en Jannetje zullen veel tranen zijn vergoten als we het volgende overnemen uit de registers:

Het eerste kind Marretje werd geboren op 15 november 1856 te Enkhuizen. Het

derde kind was een zoon genaamd Albert. Hij werd geboren 3 mei 1863 en overleed nog geen twee jaar oud op 24 april 1865. Het vijfde kind was weer een zoon en werd geboren 12 oktober 1865. Hij kreeg evenals zijn kort daarvoor overleden broertje de naam Albert, vernoemd naar opa Albert. Het zesde kind was weer een dochter die geboren werd op 6 januari 1868 en de naam kreeg Hendrikje net zoals de tweede dochter. Maar ook deze Hendrikje werd niet oud want acht maanden later overleed ze op 24 augustus 1868. Toen het zevende kind ook een dochter bleek te zijn was daarmee de derde Hendrikje geboren en wel op 20 maart 1870. Er bleven dus drie kinderen over Albert, Marretje en Hendrikje.

De drie overgebleven kinderen trouwden. Hendrikje trouwde op 8 oktober 1897 met H. Snijder en was de moeder van Lucas Snijder de zeilemaker. Albert trouwde met Grietje Hakvoort op 8 juni 1899 en daarvoor

was Marretje al getrouwd op 26 maart 1880 met F. de Vries.

Uit deze geslachten zijn ook kinderen geboren, maar daarover later. Onderstaand de foto's van Albert Hoekman en Grietje Hakvoort. Albert Hoekman stond op Urk bekend als baas Hoekman en was de oprichter van de latere Machinefabriek Hoekman.

gedachten hebben. Als we het goed hebben kunnen nagaan was zo'n ontvanger verantwoordelijk voor de belastingontvangsten. Hij moest er voor zorgen dat het geld binnenkwam en dat was niet zo gemakkelijk in die dagen. We hebben al eens meer geschreven over de grote armoede die er op een paar uitzonderingen daargelaten heer-



★ Albert Hoekman huwde met



★ Grietje Hakvoort

### **Gemeenteontvanger**

Toen Lucas weer op Urk was teruggekeerd met zijn gezin heeft hij vermoedelijk eerst zijn oude beroep van bakker weer opgevat, maar dat duurde niet zo lang want uit de archieven van de Gemeente blijkt dat hij als hoofdberoep Gemeenteontvanger werd. Daarnaast zal hij best nog wel in de bakkerij hebben geholpen want over de genoemde functie moet men ook weer geen al te hoge

ste en dat de inkomsten sterk afhankelijk waren van een goed haring- of ansjovisseizoen. Uit diezelfde archieven blijkt overigens dat Lucas zijn functie vele jaren trouw en nauwgezet heeft vervuld. De verdiensten waren niet al te hoog.

Zijn officiële benoeming tot Gemeenteontvanger in de plaats van J. Molenaar was aldus opgenomen in het uitgaande brievenboek van de gemeente.

N<sup>o</sup>: 313

Gemeente Ontrangeren.  
Van den heer Wmm.

des Konings en de Prov.

A. B. te J. Caarlem.

Urk, den 1<sup>o</sup> September 1874.

Uy hebben de eev. Wldd. te berigten dat op liet daartoe door den Heer J. Molen aar gedaan verzoek eev. rol ontslag is verleend uit zijne betrekking van gemeente-ontranger terwijl in zijne plaats benoemd de Heer L. J. Boekman, worden de in deze gemeente Burgemeester en Wethouders der gemeente Utk.

J. B. Hagen Burgemeester  
P. Isroek Wethouder

Op 14 april 1876 vraagt Lucas aan het gemeentebestuur om verhoging van zijn salaris. Onderstaand de brief van Lucas in zijn mooie regelmatige handschrift.

Van  
Edele Achtbare Bestuur onzer gemeente

Edele Achtbare Heeren!

Wt ondergetekende neemt bij dezen de biliedde mij lid om U. A. vergadering te rug te wijzen op een vroeger door hem ingediend verzoek; inzonderheid het verzoek om verhoging van staatspensioen.

Verzoekende nochman als biliedt daaraan in

Uw verhoging te een te hooren, dewijl er vreeges  
wede is aegreken, of wordgehoord, om een lid jaan  
1878 een gradation te st. verhooren, en een loyde het  
smede konstaal al wede van 1876. En in ander  
door Uwt in overweging genomen vordende drijfeld  
een deelvand niet of er zal thans in 1881 een  
gadering een in zyne belangen beslist vordene of-  
gehautele

J. Wolk deinde Uwt st wed

L. Hoekman (gemeente bestanger)

1881 11. April 1882

Deze verhoging werd hem door het gemeentebestuur toegestaan. Enkele jaren later op 13 januari 1882 verzoekt Hoekman opnieuw om verhoging van zijn jaarlijkse tractement. In die brief noemt hij als zijn jaarlijkse vergoeding f.125,- „Deze belooning staat geheel niet in verband met de werkzaamheden met deze functie verbonden” schrijft Lucas. Hij vraagt dan ook heelefd om zijn wedde met f.100,- te verhogen in de hoop „dat dit goed zou worden bevonden.”

In een Provinciaal blad gevonden in het Gemeentearchief gedateerd januarij 1882 wordt beschreven wat de jaarwedde van de gemeenteontvanger van de Gemeente Urk was. In ieder geval werd toen door Gedeputeerde Staten der Provincie Noord-Holland besloten om de jaarwedde te verhogen van f.125,- per jaar naar f.200,- per jaar.

In 1884 vraagt hij opnieuw een verhoging wegens de vele administratie die aan het werk is verbonden. Hij herhaald dat in 1885 maar alhoewel de Raad het hem wel gunde, de gevraagde f.300,- werd door het Provin-

ciale bestuur geweigerd. Hoekman neemt dan ontslag. In zijn plaats wordt K. Kramer benoemd.

Het besluit uit 1882 drukken wij af.

# VRIENDEN

N<sup>o</sup>. 12.

2



PROVINCIAAL BLAD

VAN

NOORDHOLLAND.

1882.

N<sup>o</sup>. 12.

*Afzondiging van de besluiten van 18 Januarij en 1 Februarij 1882, n<sup>o</sup>. 61 en 62, houdende wederige regeling der jaarscheden van de Ontvangsten der gemeenten Laren en Urk.*

GEDEPUTEERDE STATEN DER PROVINCIE NOORDHOLLAND

doen te weten, dat door hen in hunne vergaderingen van 18 Januarij en 1 Februarij 1882 is vastgesteld hetpjen volgt:

I. GEDEPUTEERDE STATEN DER PROVINCIE NOORDHOLLAND;

Gelet op het ingekomen voorstel van den Raad der gemeente *Laren*, tot verhooging der jaarwedde van den Ontvanger dier gemeente;  
Gelet op het besluit hunner vergadering van 25 Februarij 1874, n<sup>o</sup> 25, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 14 Maart d. a., n<sup>o</sup> 11;  
Gelet op art. 107 der gemeentewet;

Hebben goedgevonden:

de jaarwedde van den Ontvanger der gemeente *Laren*, met ingang van 1 Januarij 1882, vast te stellen op f 250.—

*Haarlem*, 18 Januarij 1882.

Goedgekeurd bij Z. M. besluit van 16 Februarij 1882, n<sup>o</sup>. 7.

II. GEDEPUTEERDE STATEN DER PROVINCIE NOORDHOLLAND;

Gelet op het ingekomen voorstel van den Raad der gemeente *Urk* tot verhooging der jaarwedde van den Ontvanger dier gemeente;  
Gelet op het besluit hunner vergadering van 10 Mei 1876, n<sup>o</sup> 34, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 22 Mei d. a., n<sup>o</sup>. 21;  
Gelet op art. 107 der gemeentewet;

Hebben goedgevonden:

de jaarwedde van den Ontvanger der gemeente *Urk* vast te stellen op f 200.—, met bepaling dat deze jaarwedde zal worden gerekend te zien ingegaan met 1<sup>o</sup> Januarij 1882.

*Haarlem*, 1 Februarij 1882.

Goedgekeurd bij Z. M. besluit van 16 Februarij 1882, n<sup>o</sup>. 7.

Gegeven te *Haarlem*, den 22sten Februarij 1882.

Gedeputeerde Staten voornoemd,  
SCHOUVE, Voorzitter.  
H. JACOM, Griffier.

## Inner van turfbelasting

Tegenwoordig zijn er verschillende soorten belasting die betaald dienen te worden. In de jaren rond 1870 kende men een zogenaamde turfbelasting. Turf is nu een vrijwel onbekende brandstof geworden. Als je kinderen tegenwoordig vraagt wat een turf is zullen de meesten je het antwoord schuldig blijven. In ons nieuwe museum is een zogenaamd turfschip te bezien en ook een aantal exemplaren van deze vroegere zo bekende brandstof. De genoemde belasting was ook van toepassing op brandhout. Hoe belangrijk deze belasting was voor de gemeentefinanciën blijkt uit een schrijven van burgemeester Kagei van 1 april 1876. Daarin komt onder andere het volgende voor:

De redenen waarvoor een verdere heffing der belastingen op den turf en het brandhout noodzakelijk is zijn de volgende:

1. omdat er vooreerst geen vooruitzicht bestaat de plaatselijke belasting waarvan de heffing f.6,50 's jaars is toegestaan, tot een hooger bedrag op te noemen daar verreweg de meeste ingezetenen dezer gemeente tot de min gegoede klasse behooren en te onvermogen zijn om in de hoofdelijke belasting hooger te worden aangeslagen.
2. omdat de gemeente van Urk geene eigendommen bezit die belangrijke voordeelen waaruit een bedrag aan de opbrengst der turfbelasting gevonden zou kunnen worden.

*Burgemeester H. Kagei*

Ook in deze functie probeerde Lucas Hoekman samen met zijn collega taxateur W. van Ossenbrugge (de veldwachter) een wat hogere vergoeding te krijgen zoals uit de brief blijkt.

## Brievengaarder

In 1875 komt op Urk de 'Post' van brievengaarder vrij tot dan onder andere vervuld

door de burgemeester zelf Hendrik Kagei. Lucas solliciteert wat blijkt uit een schrijven van de Inspecteur der Posterijen te Zwolle van 10 september 1875. Deze vraagt uitvoerige inlichtingen over Lucas. Deze zullen wel goed zijn geweest want Lucas wordt officieel benoemd per 1 oktober 1875.

Hij blijft dat werk gedurende 22 jaar doen tot 1897. Zijn vrouw hielp hem met het wegbrengen van de brieven want Lucas deed daarnaast nog veel meer werk. Van één zo'n baantje was ook vrijwel niet te leven. Dat andere werk? Dat komt het volgende hoofdstuk. Net als sommige schoolmeesters deed hij ook schrijfwerk voor ongeletterde Urkers. In de huwelijksakte van Lucas en zijn vrouw konden we al zien dat zijn schoonmoeder niet kon schrijven. En zo waren er velen. Dus als er toch eens een brief ergens naar toe moest, dan liet men dat door iemand doen die 'mooi' kon schrijven. En Lucas kon goed met de pen overweg, zoals u ook al hebt kunnen zien. Zijn woning werd het eerste echte *postkantoor* voor de Gemeente Urk. Aan de buitenkant bevond zich dan ook een brievenbus. Sluittingstijd kende hij niet. Men kon altijd bij hem of zijn vrouw terecht. Tijdens donkere lange winteravonden gaf dat wel eens problemen in een dorp waar straatverlichting nog een uitzondering was. Op 30 augustus 1876 vraagt Hoekman dan ook aan het Gemeentebestuur om aan zijn woning een buitenlamp te plaatsen zodat de Urkers in het donker in ieder geval zijn huis kunnen vinden.

Hij schrijft dan onder andere „Daar hij gedurig klachten ontvangt zoo van ingezetenen als van buiten aankomende over de moeilijkheid om bij avond, voornamelijk als het erg donker is, de brieven en pakketten ter bezorging in de bus of op kantoor te brengen, waarvan hij zelf ook gedurig de ervaring heeft, zo zou hij het menschelijk

Utrecht 9 July 1877

Edel. Schiller's Gemeente bestuur

Utrecht

Edel. Schiller's heerren!

Anderzogeneden L. Slechtman e. W. van Dykenburgge  
Saccobuurt den twyfelasting nemen by deze de belasting  
vryheid W. B. te wijzen op de geringe bezoldiging welke  
door gemende belastinging word gegeven.

Belooft verzeker zij die belastinging. daaronder word  
verhoegd samsamen de vol. moeijelijkeiten e. onange-  
zaamheden die zij hebben te verdienen by hunne Slechte  
wastoming aan het hem gegeven "Eglenent".

Utrecht 9 July 1877

L. Slechtman

W. van Dykenburgge

oordeelen dat er eene verlichting voor zijn  
huis geplaatst wierd" enzovoort.

Dat dit ambt een behoorlijke belasting met  
zich mee kon brengen blijkt onder andere  
uit een schrijven van burgemeester Hendrik  
Kagei aan de inspecteur der Posterijen op  
17 december 1884.

„Door de ongeregelde aankomst van de  
Postschuiten kan de brievegaarder ook  
geen regel houden in zijn kantooruren,  
bestellen van brieven en postpakketten,  
boekhouden van aangetekende stukken en  
andere schrijfwerkzaamheden aan het post-

kantoor alhier verbonden, ten gevolge  
waarvan de brievegaarder na aankomst  
van de postschuit tot des avonds *tien à elf*  
*ure* op zijn kantoor nog verblijf moet hou-  
den, terwijl hij 's morgens om *half vijf* weer  
op 't kantoor moet zijn om de post gereed te  
maken dat ten zes ure moet worden verzon-  
den.”

In het vervolg van de brief vraagt de burge-  
meester om aanpassing van het salaris  
omdat er na zoveel uren eigenlijk weinig tijd  
overblijft om nog wat bij te verdienen.



★ *Op de foto de 'Geldkist' van Lucas Hoekman, die altijd nog zorgvuldig bij de familie Grietje Brouwer Hoekman bewaard wordt als een aandenken aan hun overgrootvader 'de Brievingaarder'*

## Viszouter

Misschien dat u bij dit bovenschrift wat verwonderd opkijkt, want wat zou een brievingaarder met zo iets te maken moeten hebben. Maar... zo precies keek men vroeger niet. Men was bereid om alles aan te pakken wat maar enig geld opleverde om de meest noodzakelijke dingen voor het gezin te kunnen kopen. Zo ook Lucas. Samen met A. Hakvoort had hij een 'Geep en ansjoviszouterij' op Urk. Of er veel of weinig verdiend werd was sterk afhankelijk van de seizoenen. Vooral bij de ansjovisvangst was dat ieder jaar weer anders. Dan weer over-

vloed en daarna weer een paar jaar vrijwel niets.

Op 27 april 1877 schrijven de beide zouters een brief aan het gemeentebestuur om een afdak te mogen vergroten om hun zaak wat uit te breiden. Dat de zaken toch wel redelijk gingen blijkt wel uit een volgende brief van 16 mei 1882 waarin ze een beleefd verzoek richten aan het Gemeentebestuur om gemeentegrond om hun 'vischzouterij' te kunnen vergroten. Men schreef verder onder andere dat zelfs het nut van het algemeen hiermede gediend was omdat zowel de opbrengst als de werkzaamheden op Urk zouden blijven.

Ook in latere jaren blijkt de zouterij een lonende zaak te zijn. In 1885 vraagt Hoekman om 200<sup>2</sup> meter op de haven. Opmerkelijk is verder in die brief dat hij aantekent dat men in 1884 f.3.500, loon heeft uitbetaald aan knechten die geholpen hebben. Dat was voor die tijd een geweldig bedrag vooral als we de al eerder genoemde weddes van Gemeenteontvanger en brievingaarder in het oog houden.

## Een belangrijk man voor de gemeenschap

Tot nu toe hebben we vrijwel alleen geschreven over de werkzaamheden van Lucas Hoekman om het dagelijks brood voor hemzelf en zijn gezin te verdienen. Buiten de vele uren dat dat allemaal vroeg, maakte hij zich echter ook nog zeer verdienstelijk op sociaal en cultureel terrein.

Zo had hij zoals al vermeld in het verleden al eens gevraagd om een lamp aan 'zijn postkantoor'. Dat postkantoor bevond zich overigens in Wijk 4 het woonhuis van Riekel de Vries de timmerman, wiens dochters u allen kent als 'Dames De Vries Textielzaak'. De moeder van Riekel de Vries was een dochter van Lucas Hoekman, zodat het huis in de familie bleef





★ Boven: Riekelt de Vries (kleinzoon van Lucas Hoekman) en zijn vrouw.  
Onder: hun vier dochters.

Later schrijft hij verschillende brieven waarin hij aandringt om lampen aan te brengen in het hele dorp. Hij doet dat samen met vele anderen zoals onderwijzer P. Boterkooper, veehouder K. van Urk en J. Molenaar. Die brief dateert van 31 oktober 1876. Dat deze verlichting er ook al vrij snel is gekomen blijkt uit een brief van een zekere Jan Zeilmaker uit 1884. Deze is dan van beroep Lichtwachter der haven en straatverlichting. Er zijn door een storm een aantal lantaarns vernield en aangezien er bij zijn aanstelling was vastgesteld dat hij zelf

aansprakelijk was voor alle schade en dat van zijn vergoeding moest betalen was hij in de problemen geraakt. Er was namelijk voor ongeveer f.50,- schade en zo'n bedrag kon de beste man helemaal niet betalen. Maar in ieder geval kan vastgesteld worden dat Lucas Hoekman zijn aandeel heeft geleverd in de totstandkoming van een straatverlichting op het toenmalige eiland.

Een ander probleem op Urk was de watervoorziening. En ook daar bemoeide Lucas zich mee zoals blijkt uit de afdruk van een brief van 5 augustus 1877 over de gebrekkelijke toestand van de drinkwaterputten. Het is dan middenin de zomer en de meeste Urkers waren dan na mooi droog weer aangewezen op de openbare putten omdat hun eigen opgevangen water via de dakgoten op was.

### Verenigingen

En of het bovenstaande nog niet genoeg was komen we Hoekman ook tegen in besturen van diverse verenigingen. Het blijkt zelfs dat door hem een aantal nu nog bestaande zaken opgericht zijn. Voorbeelden?

### Jongelingsvereniging Samuel

Lucas was voor hij trouwde in de kost bij de familie Jacob Nentjes en behoorde tot de Christelijke Afscheiden Gemeente (Gereformeerde Kerk). De familie Nentjes was kerkelijk zeer meelevend zoals we al eens hebben geschreven. Dat zal de opvoeding van Lucas mede hebben bepaald. Het kerkelijk leven bestond in die dagen uit de kerkgang en voor de jongeren 'de lare' Iedere kerk kent nu knapen, meisjes en jongelingsverenigingen, maar in de tijd rond 1850 bestond zo iets niet. Daar komt op 1 oktober 1871 verandering in. Lucas Hoekman richt een vereniging voor Urker jongelingen op en wordt zelf de eerste voorzitter,

G. K. Kramer

J. Molenaar

Gerret Bouman

K. Boarsen

G. Kramer

L. Kramer

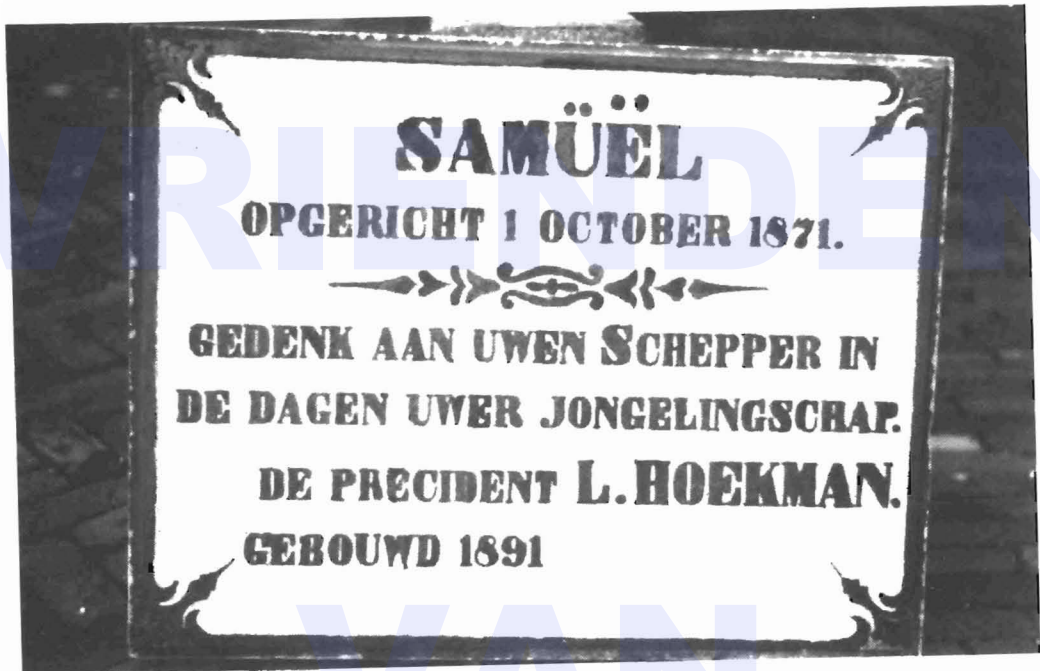
Gr. Koffeman

N. V. A.

J. P. K.

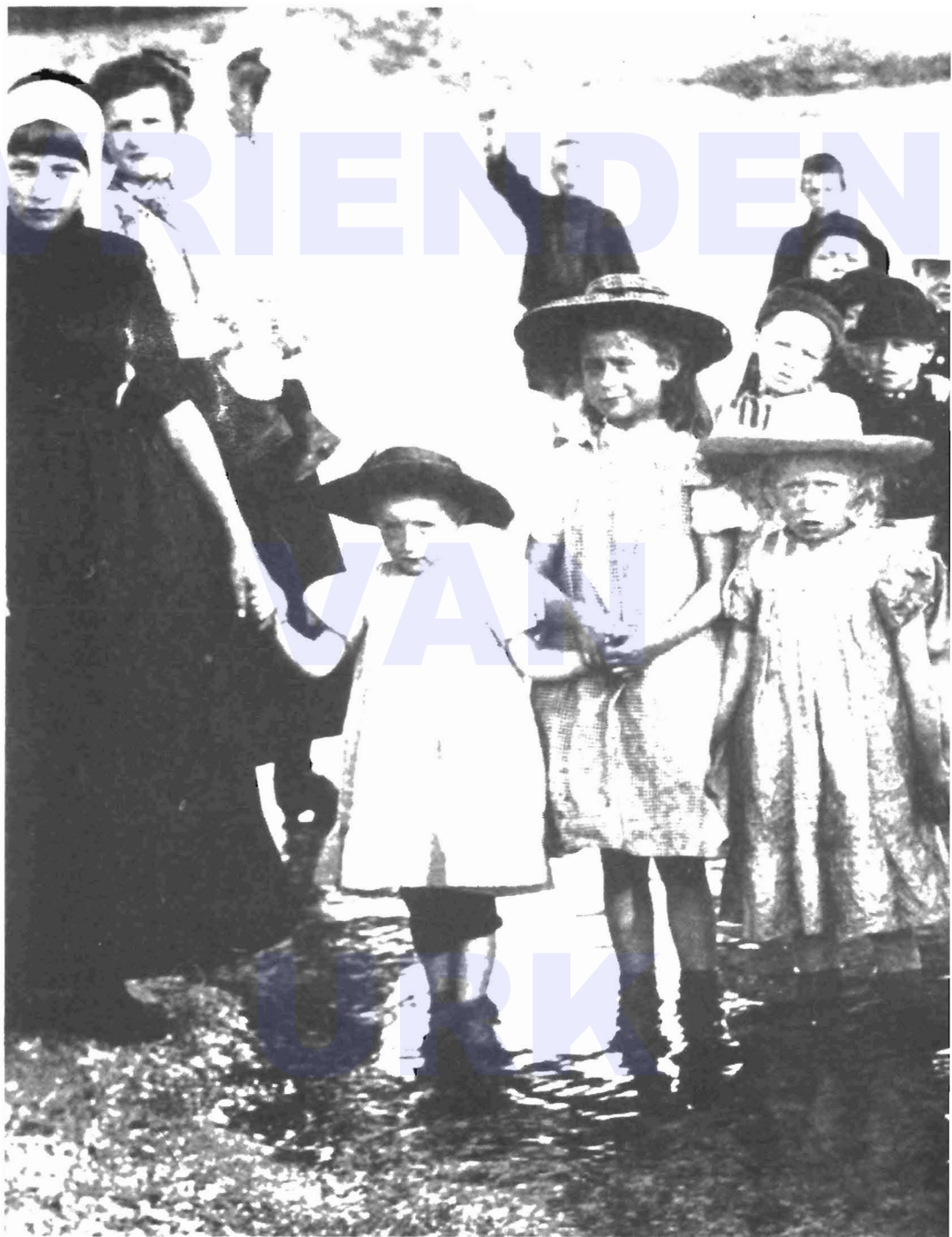
Gerret Nierstund  
 Rickelt de Vries

M. J. de Groot  
 L. Hoekman



★ *Deze steen bevindt zich in het museum.*







of precedent. Trouw als hij was blijft hij dat precidentschap vervullen tot 1896. De eerste jaren vergadert men onder andere in de Van Alphenstichting. De vereniging bloeit en groeit echter zodanig dat men in 1891 zelfs een eigen gebouw laat neerzetten. Het is het voor ouderen nog steeds bekende Samuel dat stond op de plaats waar nu de zaak van Pieter Oost is gevestigd. Er wordt uiteraard een steen in de gevel gemetseld bij de opening. Die steen kunt u aantreffen in het museum.

Het voorbeeld werkte aanstekelijk want in 1878 wordt de eerste meisjesvereniging opgericht met de naam Lydia. En dus mogen we vaststellen dat Lucas Hoekman de grondlegger is geweest van het latere zeer uitgebreide verenigingswerk op Urk waar veel Urkers een stevige basis hebben gelegd voor hun latere leven. In 1897 gaf Hoekman het voorzitterschap over aan J. Snoek (die later predikant werd). Als dank kreeg hij van de vereniging een klok aangeboden met een soort oorkonde op het glas. Die klok is nog steeds in het bezit van Lucas Snijder thans 85 jaar en kleinzoon van Lucas Hoekman.

### Zingen

Op de jongelingsvereniging werd natuurlijk gezongen. En dat zingen beviel zo goed dat er een verlangen ontstond om 'eene zangvereniging' op te richten. Men ging meteen heel deftig te werk en verzond een brief aan het Gemeentebestuur. Men vroeg daarin om op dinsdagavond gebruik te mogen maken van één van de lokalen van de Openbare School om daar onder leiding van Hoekman te gaan zingen en dan deze zangschool open te stellen voor een ieder die wil komen zingen. Men moet daarbij begrijpen dat er nog geen orgel in de kerk was. Men zong dus met een voorzanger en een vraag is nu beantwoord, namelijk waar

kwamen deze voorzangers weg. Nu deze werden opgeleid op de vereniging Samuel en later op de zogenaamde 'Zangschool'. Voor die tijd waren er natuurlijk ook voorzangers maar dat waren vaak onderwijzers die toevallig ook nog goed konden zingen. De Gemeenteraad voelde wel wat voor het idee en zo werd in de vergadering van 30 oktober 1874 besloten om een lokaal gratis af te staan voor dit nobele streven. En dat is dan tevens de startdatum van de georganiseerde zang op Urk. Op een later tijdstip werd ook het eerste mannenkoor opgericht onder de schone naam Oefening kweekt Kunst. Onderstaand het titelblad van de reglementen van deze vereniging.

## REGLEMENT

DER

## ZANGVEREENIGING

„Oefening kweekt Kunst”

TE URK

OPGERICHT JANUARI 1897



KAMPEN — J. H. KOK — 1901

Uit dit koor kwam later het Mannenkoor Hallelujah voort. Wat dat betreft mogen de Urker koren nog wel eens overwegen om Lucas Hoekman alsnog erelid (postuum dan) van hun verenigingen te maken. Of misschien dat het jaarlijkse concert in de Visafslag vanaf heden het 'Lucas Hoekman-concert' genoemd zou kunnen worden. Het is maar een idee. Want uit dat eerste prille begin is nogal wat voortgekomen. Concerten van Urker koren over de hele wereld, vele platen en wat al niet meer.

### **De Zondagsschool**

Is er nog meer over Lucas te vertellen zult u misschien verwonderd vragen. Jazeker. Het is namelijk ongelooflijk wat deze man allemaal heeft gedaan. Soms vraag je je af hoe of hij het allemaal voor elkaar kreeg in de uren die een mens in zijn leven kan besteden. In 1876 neemt de vereniging Samuel het initiatief om te komen tot de oprichting van een Zondagsschool.

En in oktober 1876 schrijft men weer een brief naar de Gemeente om lokalen van de school te mogen gebruiken deze keer uiteraard op Zondag. Vermoedelijk zijn de leden van Samuel bij de ouders langs gegaan om te vragen of er belangstelling was. Want in hun brief geven ze aan dat er al een aanzienlijk aantal kinderen zijn die zich opgegeven hebben, in de leeftijd van vijf tot tien jaar. Men vraagt om gebruik van de school „met alle geriefelijkheden daaraan verbonden.” Daar zullen onder andere de kachels mee bedoeld zijn in de winter. Ook deze keer was de Raad positief gestemd. Op 3 november zond men het besluit tot afstaan van de lokalen ter goedkeuring aan de Heeren Gedeputeerde Staten van Noordholland te Haarlem. Waarom zult u vragen. Nu er was op Urk toen nog geen Christelijke School en voor verhuur van lokalen van de Openbare school moest men toe-

stemming van 'hoogerhand' hebben.

De toestemming komt en zo start in het najaar van 1876 op Urk een Zondagsschool. Een instituut dat tot dan vrijwel alleen bekend was in grote steden en meer gezien werd in het kader van het Evangelisatiewerk. En de Zondagsschool bloeide. Heden ten dage 113 jaar na het initiatief van Samuel en haar voorzitter L. Hoekman hebben vrijwel alle kerken op Urk zo'n school die nu in de lokalen van de plaatselijke Christelijke Scholen worden gehouden. En het gebeuren is vrijwel niet gewijzigd ten opzichte van vroeger. Op eenvoudige wijze wordt de kinderen het Evangelie gebracht. En... de versjes worden geleerd en er wordt gezongen. En vrijwel iedere Urker kent vele psalmen uit zijn hoofd die hij in zijn jonge jaren op de Zondagsschool heeft geleerd. Later is dit ook ingevoerd op de gewone scholen. Er zijn zelfs oudere Urkers die hun psalmboek vrijwel nooit hoeven te gebruiken.

Toen de Gereformeerde Zondagsschool in 1976 zijn 100-jarig bestaan vierde werd een jubileumboekje uitgegeven waarin onder andere het volgende gedicht van Marre Bos was opgenomen:

*Het Woord dat eens de Heiland sprak  
is heden nog van kracht  
Toen-eeuwen lang geleden-men  
de kind'ren tot Hem bracht  
De naam van onze Zondagsschool  
herinnert daar nog aan  
die school die nu het feit herdenkt  
van 100 jaar bestaan  
Een eeuw lang is van hem verteld  
Hij liet de Zegen stromen  
Ook heden noodt hij vriendelijk  
„Laat kind'ren tot Mij komen”*

Onderstaand een foto van de oprichters van de Zondagsschool waarbij natuurlijk Lucas Hoekman.



★ *De oprichters van de Zondagsschoolvereniging*



## Het rampenfonds van 1883

Op 6 maart 1883 raasde een zware storm over Nederland die geweldig veel schade aanrichtte door het gehele land, maar erger nog dan de schade was het verlies aan mensenlevens. Op zee waren talrijke vissersschepen, sommigen voor het eerst na de winter weer op zee. Maar ook daar werden zoals in het verleden zo vaak gebeurde overvallen door de storm. Verschrikkelijk waren de gevolgen. Wij komen daar later in het verhaal over Burgemeester Kagei op terug. In het kort zij vermeld dat er negen schepen vergingen of strandden. 26 vissers kwamen om het leven. Alom in den lande leefde men mee met Urk en niet te vergeten Moddergat. In allerijl werd een Comité opgericht onder leiding van Burgemeester Kagei. Ook Lucas Hoekman toen gemeenteontvanger nam plaats in de Commissie. Er werden advertenties geplaatst in landelijke bladen. Onderstaand zo'n advertentie waaronder onder andere Lucas Hoekman samen met vele anderen.

## Stadgenooten.

Een zware ramp trof het naburige eiland Urk. In den storm der vorige week verloren een 26tal, meest allen krachtige jonge mannen, bij de uitoefening van hun gevaarlijk bedrijf, het leven, 17 weduwen met 56 weezen achterlatende, welke op een enkele uitzondering na in de meest behoeftige omstandigheden verkeerden. Voor die behoeftigen vragen wij uwe hulp en nemen gaarne voor dat doel uwe gaven in ontvangst, waarvan later in deze courant melding zal worden gemaakt. Tevens zal een lijst ter intekening circuleeren.

MR. S. H. DE LA SABLONIERE  
Ds. v. ANROOY.  
Ds. BRUMMELKAMP.  
H. J. BUISMAN.  
G. H. DWARS.  
G. EIJKMAN.

B. GUNNINK.  
J. G. v. d. HOOGT  
Ds. KNAP.  
H. KANIS.  
H. POORTENAAR.  
H. J. WALKATE.

Op verzoek der Commissie belast de Uitgever der Kamper Courant zich mede tot ontvangst der giften.

LAURENS VAN HULST.

Via deze acties werd alleen al voor Urk f.58.000,- opgehaald. Een formidabel bedrag voor die dagen. Dus ook op dit terrein maakte Hoekman zich verdienstelijk. Enkele jaren geleden werd het genoemde fonds opgeheven en de resterende gelden gebruikt om mede het bouwen van het gebouw van de vereniging D.E.L. mogelijk te maken, dat nu al weer geruime tijd in een behoefte voorziet.

## Schoonvader

Naast alle andere zaken lag ook zijn familie hem na aan het hart. In 1875 was er namelijk op Urk een commissie opgericht die zich ten doel stelde bejaarde vissers boven de 70 jaar te helpen door één of twee keer per jaar een geldelijke steun te verstrekken. In 1879 krijgt Albert Weerstand de schoonvader van Lucas een dergelijke uitkering van f.5,-. Lucas brengt echter een paar dagen later de f.5,- terug en verzoekt tevens zijn schoonvader van de lijst te schrappen omdat hij zelf de verzorging van de oude man op zich neemt.

## Ambtsdrager

Hoekman was lid van de Gereformeerde kerk. Hij heeft tijdens zijn leven verschillende predikanten zien komen en gaan of overlijden. We noemen onder andere ds. J. Nentjes, ds. W. Visser en ds. J. van Anken. Lucas werd ook tot ouderling gekozen. Wanneer weten we niet precies, maar wel dat hij op een gegeven moment scriba was.

Dat zal ook mede wel veroorzaakt zijn vanwege het feit dat hij goed kon schrijven. De scriba houdt zoals nu nog in deze dagen de correspondentie van de kerk bij en het ledenregister

In 1897 treffen we een schrijven van zijn hand aan in de Gemeente-archieven. De gemeente vraagt dan namelijk om een 'rege-

lement van de diaconie'. Lucas heeft toen een dergelijk reglement opgesteld samen met ds. Van Anken aan de hand van de toenmalige kerkenorde. En weer verwonderen we ons over de werkkraft van deze edele man. Onderstaand een afdruk van de brief die samen met het reglement aan de Gemeente werd verzonden.

Urk 25 maart 1897 N<sup>o</sup> 47

Aan het Bestuur der gemeente  
te Urk.

De Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Urk als zoodanig wettig bekend bij de Hooge Regering, heeft door dezen de eer U, ter voldoening aan de wet van 28 Junie-1854 (Staatsblad no 100.), uit de Gereformeerde Kerkenordening van Dordrecht anno 1618 19, waarnaar de kerk voornoemd leeft — hiernaars als bijlage te doen toekomen de „bepalingen betreffende de inrichting en het bestuur“ van hare diaconie,

Namens de diaconie den  
Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk  
te Urk

J. van Anken proccas  
L. Hoedman. scriba

Urk

den Maart 1897.

## Zijn sterven

Op 6 juli 1901 overlijdt Lucas Hoekman in de leeftijd van 72 jaar. Hij maakte nog net de overgang van 1800 naar 1900 mee. De geboren Drent stierf op dat kleine eiland dat hij zo lief had gekregen. Een leven gewijd aan zijn gezin en aan de Urker samenleving. En we hopen dat we met de uitgave van dit Volksleven zijn leven aan de vergetelheid hebben ontrukkt en de herinnering in onze wonderlijke Urker geschiedenis mag blijven voortleven. Dat gebeurt ook op andere manieren.

In de vroegere zouterij aan de haven begon zijn zoon Albert Hoekman later een smederij en dat werd het begin van Machinefabriek Hoekman. Onderstaand een foto van die eerste smederij.

Die zaak werd door de tweede Lucas Hoek-

man uitgebouwd en kreeg een geweldige naam bij de uitbouw van de Urker vissersvloot en ver daarbuiten. Bij zijn overlijden werd er een kotter naar hem vernoemd. Op een andere plaats werd een volgend pand gebouwd.

De traditie van Machinefabriek voor inbouw van scheepsmotoren is later voortgezet door de zonen van K. Hoekman een broer van Lucas aan de Klifkade. Een rechtstreekse afstammeling van de eerste Lucas Hoekman en het vijfde geslacht is nog steeds een Lucas Hoekman die momenteel werkt bij het visfileerbedrijf van de gebroeders Hakvoort als verkoper. Dat is dus Lucas van Albert van Lucas van Albert van Lucas. Onderstaand zijn foto waarmee we dit artikel besluiten.

*Auke Weerstand*





★ *Lucas Hoekman zoon van Albert van Lucas*



★ *Lucas zoon van Albert van Lucas van Albert van Lucas Hoekman*



★ *Oude motoren werkplaats van Hoekman*

# Enkele gegevens over het nageslacht van Lucas Hoekman

Lucas Hoekman \* Beilen 8-4-1829 † Urk 6-7-1901, bakker

Albert Hoekman \* Urk 12-10-1865 † Urk 4-8-1940

\* Urk 8-6-1899

Grietje Hakvoort \* Urk 14-3-1877

*Kinderen*

1. Lucas \* Urk 30-10-1899,  
Jannetje \* Urk 18-5-1901, gehuwd 18-4-1930 met D.D. van Dijk
2. Klaas \* Urk 2-4-1903, gehuwd 18-4-1930 met Ester Romkes  
Albert \* Urk 31-12-1904, gehuwd Urk 3-4-1931 met J. Kapitein  
Fokke \* Urk 27-10-1906, gehuwd Urk 30-5-1934 met H. Kramer  
Hendrik \* Urk 28-12-1908, gehuwd Urk 12-3-1937 met K. Ras
3. Klaas \* Urk 30-11-1910, gehuwd Urk 26-8-1942 met D. van Urk, aanspreker  
Lubbert \* Urk 19-5-1913. Naar Australië, 29 mei 1952  
Jannetje \* Urk 20-9-1915, gehuwd 18-12-1941 met J. Kramer  
Pieter \* Urk 14-1-1917, in de oorlog gesneuveld

1. Lucas \* Urk 30-10-1899, † N<sup>OP</sup> 11-12-1965, boekhouder  
gehuwd Urk 11-12-1829

Helena Keuter \* Urk 31-12-1898

*Kinderen*

Albert \* Urk 13-11-1932, gehuwd Monnickendam 12-3-1957 met J.J. Prins

Albertus \* 18-9-1936, gehuwd Vollenhove 5-7-1961 met J. Apperlo

2. Klaas \* Urk 2-4-1903, † Urk 28-1-1980, monteur bankwerker  
gehuwd Urk 18-4-1930

Ester Romkes \* Urk 16-1-1910, † N<sup>OP</sup> 12-20-1966

*Kinderen*

Albert \* Urk 10-11-1931, gehuwd N<sup>OP</sup> 22-12-1965 met G.J. de Munnik

Lubbert \* Urk 14-4-1934, gehuwd Den Helder 27-5-1959 met H. Kooy

Lucas \* Urk 16-1-1938, gehuwd Urk 11-6-1965 met W. Kramer

Aaltje \* Urk 11-9-1943, gehuwd Urk 30-7-1965 met L. Barends

Grietje \* Urk 4-11-1946, gehuwd Urk 31-7-1970 met W. Kramer

Marretje \* Enkhuizen 15-11-1856, † Urk 12-10-1923 gehuwd te Urk 26-3-1880 met  
Fokke de Vries \* Urk 23-9-1841, zoon van Meindert de Vries en Geesje Post

*Kinderen*

Geesje \* Urk 13-1-1867, gehuwd Urk 18-8-1888 met J. Wakker  
Jannetje \* Urk 5-3-1870, gehuwd Urk 21-7-1893 met J. Snoek  
Willemetje \* Urk 15-10-1872, gehuwd Urk 3-7-1897 met E. Hoekstra  
Geertje \* Urk 5-2-1875, gehuwd Urk 21-7-1898 met P. Molenaar  
Jetje \* Urk 12-7-1877, † Urk 18-4-1879  
Meindert \* Urk 17-3-1881, † Urk 1-9-1886  
Lucas \* Urk 2-7-1883  
Jannetje \* Urk 21-7-1887, † Urk 29-3-1906  
Meindert \* Urk 11-4-1890  
Riekel \* Urk 15-10-1892, gehuwd Urk 1-12-1925 met G. van Urk  
Alberi \* Urk 15-2-1895  
Hendrikje \* Urk 12-9-1897, gehuwd Urk 28-11-1918 met C. Brouwer

Hendrikje \* Urk 20-3-1870, † Urk 28-6-1930, gehuwd Urk 8-10-1897 met Hendrik Snijder \*  
Urk 16-4-1869, † Urk 2-3-1944

*Kinderen*

Jannetje Snijder en Lucas Snijder

## Urker deugnieten

Vrijwel wekelijks worden we onaangenaam getroffen door berichten over wat ik maar zal noemen 'grensoverschrijdende activiteiten' van de Urker jeugd: vernielingen, diefstallen, drankmisbruik, lawaai-overlast en wat er verder maar aan ongerechtigheden te bedenken zijn. Natuurlijk zijn dergelijke kwalijke praktijken niet tot Urk beperkt; overal waar mensen bij elkaar wonen komen ze voor. Ze zijn ook geen louter modern tijdsverschijnsel, al dragen ze natuurlijk wel de kenmerken van de periode waarin ze voorkomen. De ondeugden van deze tijd komen vooral voort uit een overgetechniseerde, maar vrij perspectiefloze maatschappij met veel geld, vrije tijd en verveling. De ongerechtigheden van vroegere tijden kwamen vooral voort uit sociale onzekerheid en armoede.

Snuffelend in een oud notulenboek van de Hervormde gemeente op Urk kwam ik

enkele gevallen van wangedrag tegen waarmee de kerkeraad geconfronteerd werd. Ik wil daarvan twee voorbeelden vermelden. Het eerste gaat over het meisje Antje Jansz. De gezinsomstandigheden waren blijkbaar zodanig dat ze uit huis geplaatst moest worden, of was ze wees? Het kerkelijk verslag van 11 december 1781 waarin dit geval behandeld wordt, noemt de achtergronden verder niet, maar vermeldt alleen dat ze geboren was 'op 't Eyland Urk, van broederen Diaconen gealimenteerd zijnde, tot zij in staat was haar eygen brood te kunnen winnen.'

De toenmalige predikant te Urk ds. J.H. Schmidt, deelt mee 'een brief ontvangen te hebben van den chirurgijn W. Blok, wonende op de Overtoomse Weg bij Amsterdam, bij welken Heer gemelde Antje Jansz diende voor meid, waarbij die heer melde van 't zeer slegt gedrag van de voornoemde

Antje Jansz bij hem en bij haar oom Coops.  
Luydende gemelde brief als volgt:

Wel Eerwaarde en Veel Geagte Heer!

Twijffele niet of het zal Uw EW bewust zijn dat ik in mijn huys en in mijn dienst hebbe aangenomen, zekere meisje, bij UE op den IJlande Urk woonagtig, genaamd Antje Jansz die in 't geheel maar niet oppassen wil, wat moeite wij daar ook toe aanwenden, en bijna niet doet als liegen, mijn goed verwaarloozen, en zulks dan nog met brutale kaaken durft ontkennen, overzulks mijn vrouw gisteren daarover bij mijn Hir Coops in de Bloemstraat is geweest, om over zoodanige zaken te spreken, doch haar meue in 't geheel geen doen met haar wil hebben, dewijl zij het daar zoo slegt heeft laten leggen dat de buuren daar schande van spreken, en haar gedreigt om met haar klomp de meue naa 't hooft te smijten, overzulks haar meue haar nooyt of nooyt weer in huys wil hebben. Dog omdat zij hier anders geen vrienden heeft, en ik tog niet gaarne zag, dat zoo een meisje op een dwaalweg kwam, zoo ben ik te rade geworden om UWEW zulks in kennisse te geeven, als zijnde voogt over haar en teffens UWEW oordeel te vragen, hoe ik met haar aan moet, want houden wil ik haar absoluut niet. Verzoeke dierhalven vriendelijk van met eersten antwoord. Blijve in die verwagting UE

was getekend W. Blok

Eerst ontvangen 9 December  
waarop gezamentlijk is geresolveert, om gemelden Heer ten spoedigsten te antwoorden en hem te verzoeken indien zoo mogelijk is Antje zoo lange in zijn dienst te houden, tot 't weder open zee word, en dan met hem zal spreken ten zijnen huysze.

gd. factum J.H. Schmidt

Natuurlijk heb ik naarstig gezocht in de latere notulen om te weten te komen hoe het verder gegaan is met Antje. Maar de 'open zee' gaf geen opening van zaken, zodat mijn nieuwsgierigheid niet bevredigd kon worden: ik vond niets meer over deze zaak. Jammer!

Een andere uiting van laakbaar gedrag wordt weergegeven in het kerkeradsverslag van 21 mei 1782, een 'Extraordinair Kerkenraad' zoals de aanhef luidt. Ik laat het verslag hier in zijn geheel volgen.

Op den 21sten May a.c. Extraordinair Kerkenraad gehouden, in dewelke Ds. Schmidt aan den volledigen kerkenraad voorstelde, van buyten vernomen hebbende, dat hij predikant en in zijn persoon en in zijnen dienst zeer injurieus gecalangeerd was, en 't daarom zijn zake was, om zijne eigene eer en goeden naam te verdedigen, jaa dat 't ook vooral de pligt des kerkenraads was om op des predikants gedrag en dienstwerk naauwkeurig en zorgvuldig te letten en voor zulke en diergelijke lasteringen te waken, en die te keer te gaan.

Naa dit voorgesteld hebbende, vroeg den predikant een voor een ouderling en diacenen, gemoedelijk op eene vrije conscientie en 't woord van eer.

1. Of er ook eene van hun was, die op den persoon van hem predikant als burger, wist te zeggen dat met den aard van een eerlijk, braaf, nugtern en bekwaam man, als inwoner van dit eyland niet overeenkwam. Waarop 't gezamentlijke antwoord was: Neen.

2. Is er iemand onder U, die mij zoo lange ik u leeraar ben geweest, met overtuigende redenen kan te laste leggen dat ik in allen opzichten mijnen dienst onder U niet behoort en getrouwelijk, zoo in 't prediken als in

't catechiseeren naa ligt en plicht heb waargenomen.

Is er ook 't eene of andere bij Ulieden bekendt dat niet naa behoren overeenkomstig mijn character en waardigheid geschied of gedaan word of worden er dingen van mij bedreven, die niet naa u genoeg en dus in mij te bestraffen zijn, of die niet naa de eigenschap van onzen Christelijken Godsdienst zijn en daarmede strijden. Zoo 't eene of Andere bij U mogte zijn komt maar onbeschroomt en vrijmoedig uyt.

En ons antwoord hierop is dat wij nog in de leere nog in 't waarneemen van het Heilig Dienstwerk iets op onze predikant te zeggen hebben naa ons beste begrip en oordeel.

Dit nu voorafgegaan zijnde kwam de zake hierop uyt dat Jelle Lubbertsz, alhier woonagtig, te Enkhuyzen aan het huys van Hendrik Schuyt tegens hem Schuyt in de tegenswoordigheid van de meid Geertje Deugd en de werkster Jacobje Deugd, de volgende taal gevoerd.

Onze Predikant is een slegt Predikant, nog slegter dan de vorige ooit geweest is, dat hy nog geen goede Toespraak van den predikant gehoord hadde, ja dat de Predikant er ook niet zoo in Staat was, om de te kunnen maken ja in 't catechiseeren zoo verlegen was, niet wetende wat hy vragen moest, dat daarom de catecheratie zeer verstaalde, en de Predikant om eene nieuwe kerk solliciteerde van gevollendijnde, om daardoor meerdere bekwaamheid te zullen verkrijgen. De verkeerijde predikants, was naa behooren ook niet stem, dat hy Predikant een regte luyper was. Des morgens altyd uytlopende, om gesnever te luypen, en hy denf geendijnen besten vriend hield, die hem de grootste bonnel gaf. Vervolgens, dat de Predikant nodig geoordeeld had om naauwkeurige aantekening te houden, van de uytgave der Diaconie, en der uytdeeling der Almoezen te weten wie uyt de armen (as) onderhouden werd, en dat den dien einde de kerkenraad eene onderlinge byeenkomst hield, om dit werk te verrigten, en dus de Predikant, met sijne vrienden de armen (as) oploop.



Hierop is Jelle Lubberts in den Kerkenraad door den schoolmeester ontboden, en gecompareerd zijnde vroeg Ds. Schmidt aan hem

1. Of hij ook iets tot des predikants last had, daarop antwoordende ten aanhooren van den geheelen Kerkenraad. Neen.

2. Of hij ook op zijn / des predikants ; perzoon, gedrag, wandel en leere iets te zeggen had, antwoordde hij wederom Neen.

3. Of hij den predikant voor een zuyper hield, en of hij ook daarvoor hield dat dominee met zijn kerkenraad de armen-cassa opzoopt. Wederom volstrekt daarop antwoorde Neen.

Al hetwelke den predikant op een bijzonder papier gesteld hebbende, en de antwoorden uyt zijnen mond in bijzijn van den Kerkenraad daarop schreef.

Waarop den predikant nog 't volgende hem voorlas, en hij 't zelve met zijn eigen handschrift ondertekende Naamlijk woordelijk aldus luydende.

„En ik verklare de uytdrukking dat onze predikant een slechte predikant is niet in dien zin te verstaan, gelijk het strikt kan genomen worden, maar ik begrijpe daardoor dat ik voor mij liever de predikatie in eenen anderen smaak van hem hoorde dan hij gewoon is te prediken, belijdende 't genoemde onwaarheid te zijn, en verzoeke daarover vergeeving.”

„En voorts is alles daarmee afgedaan en zijn in vriendschap van den anderen gescheiden.”

In oirconde dezes ter bevestiging van de waarheid, hebbe dit met mijn eigen hand onderteekenen willen, gelijk ik gaarne doe. was geteekend

Jelle Lubbers

Het origineele van dit alles is bij den predikant berustende, en koopt met 't bovenver-

melde in alles conform overeen.

De attestor

J.H. Schmidt  
VDM

Wat ik mij afgevraagd heb, is waarom Ds. Schmidt niet meteen met de gewraakte overtreding op de proppen komt, maar eerst een soort motie van vertrouwen van de kerkeraad vraagt. Had hij het vermoeden dat het kwaad van de laster over hem toch meer om zich heen had gegrepen dan dit enkele geval?

C. de Vries geeft in zijn Geschiedenis van het eiland Urk een samenvatting van deze zaak. Hij meent dat Ds. Schmidt zich met een schijnoverwinning tevreden stelde en had het beter gevonden als de predikant het voorbeeld van zijn voorganger Ds. Weerman had gevolgd, die zweeg over hem toegevoegde en nog doorgaande beledigingen op hoop dat de zondaar zich bekeren zou. Dat is stellig een respectabele houding, maar dit houdt niet in dat de handelwijze van zijn opvolger verwerpelijck is. Een directe en onontkoombare confrontatie met de gevolgen van wangedrag kan zuiverend werken, terwijl het maar laten gaan op hoop van beterschap de overtreder kan stevigen in zijn slechte daden. De hoofdzaak van christelijk handelen is dat na de confrontatie de vergeving volgt en dat was hier inderdaad het geval. De heer De Vries meent uit deze geschiedenis te kunnen concluderen dat de prediking van Ds. Schmidt de mensen niet bevredigde. Naar mijn mening een gevolgtrekking op onvoldoende gronden. Maar een kritiek op het overigens voortreffelijke werk van C. de Vries valt buiten het doel van deze bijdrage. Ik heb uit de notulen twee gevallen overgenomen van mensen met laakbaar gedrag waarmee de kerkeraad te maken kreeg. Of het bij de Urker jongedame tot verbetering gekomen is, blijft

in de nevelen van de historie verborgen. Jelle Lubbers vraagt vergeving voor zijn lasterpraat en belooft beterschap. Of hij zich daar verder ook aan gehouden heeft,

weten we niet. Dat moeten we maar uit de aard der liefde veronderstellen.

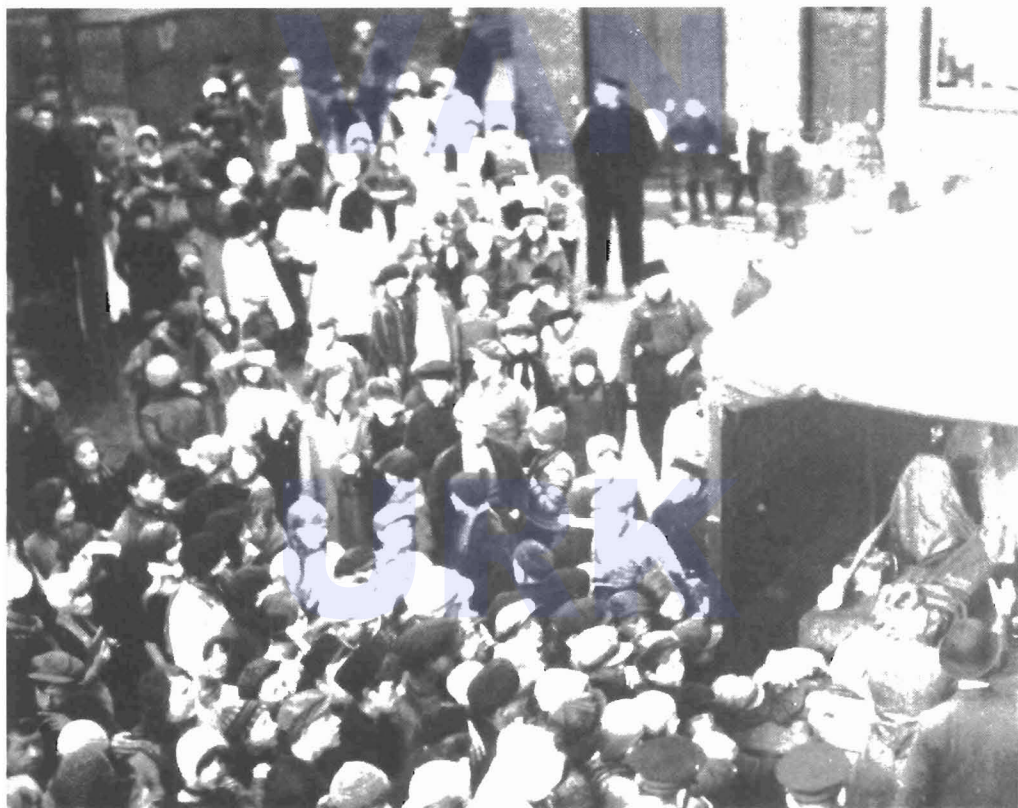
Sj. van den Berg  
Emmen

## Er viel een biljart op Urk

Op 29 december 1933 vonden er op Urk wonderlijke zaken plaats. Wat was er aan de hand. De bekende exploitant van het Hotel Het Wapen van Urk de Heer Woudenberg had twee biljarten besteld. De fabrikant van deze biljarten Jan Hoed uit Alkmaar wilde van deze leverantie iets speciaals maken. De biljarten zelf werden per boot naar Urk getransporteerd, een gezelschap gasten ging mee.

Maar daarnaast vloog een vliegtuig naar

Urk en liet per parachute een klein biljart keuen en ballen uit de lucht vallen. De visser die deze als eerste opviste kon een beloning ontvangen van f.25,-. Volgens onze gegevens was dat onder andere Hendrik Post. Onderstaand twee artikeltjes uit de kranten, plus twee foto's. Eén van het uitladen van de biljarten bij het Wapen van Urk en één van binnenbrengen van het kleine biljart.



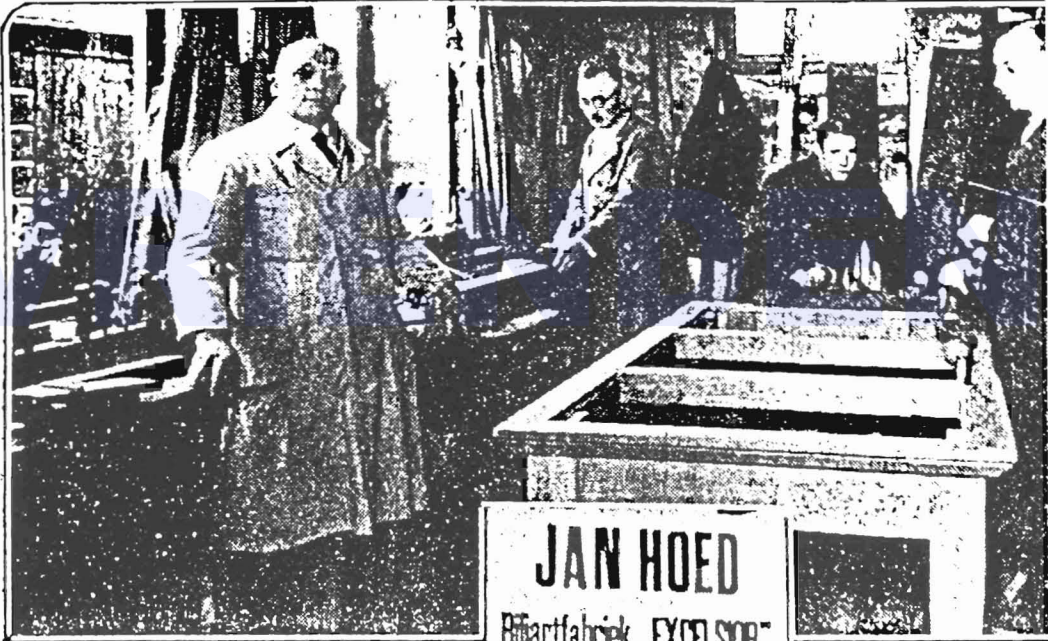


### **Een energiek zakenman: J. Hoed, Biljart-fabrikant, Alkmaar**

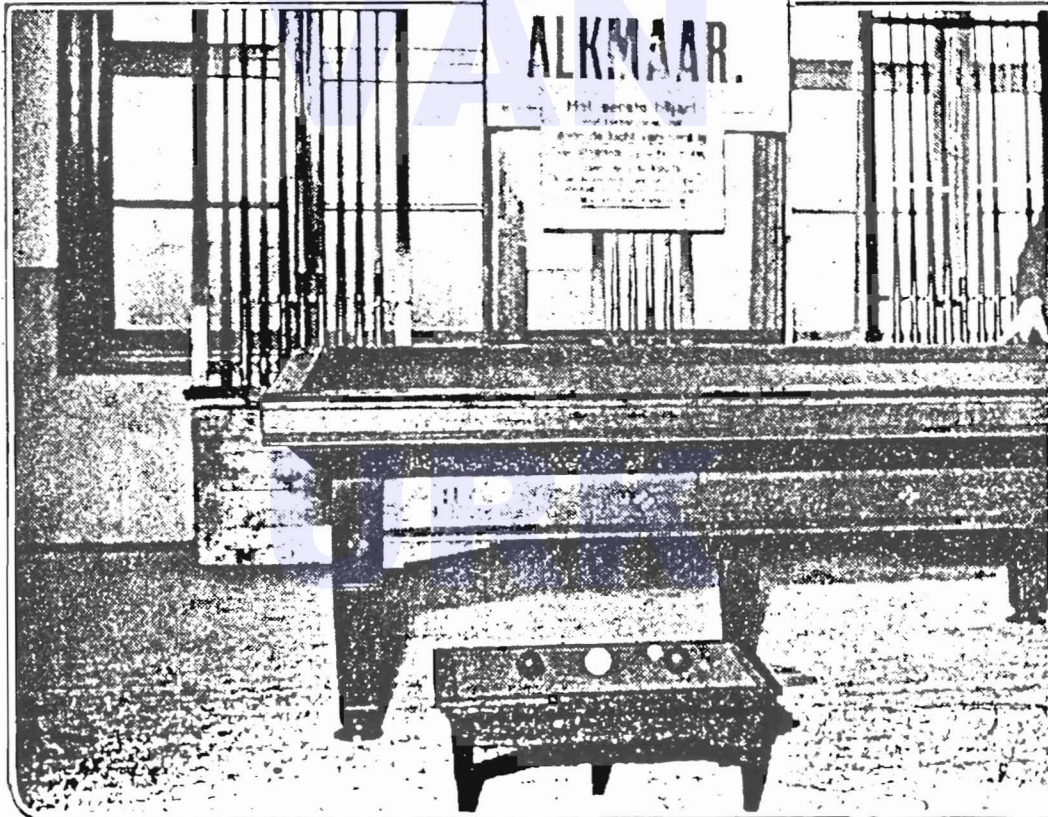
Een biljart vervoeren per vliegtuig! Dat klinkt ongelooflijk. En toch heeft men onlangs in de dagbladen kunnen lezen dat dit feit zich heeft voorgedaan. Hoe de vork dan wel in den steel zat? Dat zullen we hier nog eens memoreeren. Aan Scharloo 1 te Alkmaar, telefoon 1227, woont een ondernemend zakenman. Dat is de heer J. Hoed, fabrikant van de welbekende biljarten 'Excelsior'. En wanneer de heer Hoed iets op touw gaat zetten, kan men er van op aan dat alles klinkt als een klok. Er moesten twee Excelsior-biljarten geplaatst worden in hotel 'Woudenberg' op Urk. Dat zou op origineele wijze geschieden. Zes en veertig gasten waren van de partij. Per autobus. Twee

biljarten reden in den stoet mee in een verhuiswagen en een muziekcorps luisterde het geheel op. ! opgewekte stemming werd Urk bereikt. Doch hier zou de clou van den dag zich eerst afspelen.

Het wachten was hier namelijk op een vliegtuig van de K.L.M., dat bij het eiland een biljart in klein formaat, benevens ballen en queues aan parachutes gebonden in zee zou neerlaten. Voor het opvisschen hiervan waren tal van prijzen uitgelooft. Alle Urker visschers waren in 't geweer om te trachten den buit binnen boord te halen. De winners werden in zegetocht over het eiland geleid, naar hotel Woudenberg, waar inmiddels de twee biljarten waren gemonteerd. Een lunch en een diner - later op den dag werden hier aangeboden.



**JAN HOED**  
Bijartfabriek „EXCELSIOR”  
**ALKMAAR.**  
Met eerste bijart  
...  
...  
...  
...  
...





Het getuigt van niet geringen ondernemingsgeest het vliegtuig in dienst te stellen voor het vervoer van een biljart! We vertellen op pagina 122 op welke wijze dit is geschied door den heer J. Hoed, Biljartfabriek 'Excelsior' te Alkmaar - wiens portret we hier geven naast eenige interieurkijken van z'n fabriek, benevens het vliegtuig dat 'n miniatuur biljart naar Urk bracht.



Boven Alkmaar wierp het vliegtuig met toestemming der autoriteiten een tweetal bloemstukken uit. Eén voor B. en W., met de mededeeling, dat het miniatuurbiljart, dat per vliegtuig vervoerd was, ten bate van het crisis-comité zou worden verloot. Het tweede bloemstuk was voor de moeder van den heer Hoed. Men zal zich kunnen voorstellen dat de zaken van iemand, die op zulk een Amerikaansche wijze te werk gaat, wel moeten floreeren. Het 'Excelsior'-biljart is er tevens een van superieure kwaliteit tegen lagen prijs.

*Op de negenentwintigste december 1933 beleefde Jan Hoed uit Alkmaar zijn grote dag. Hij had veel tegenslagen gekend, maar nu was alles ten goede gekeerd. Duizenden waren getuige van zijn gluriedag en daags daarna schreven alle dagbladen:*

### **Er viel een biljart op Urk**

*Door Mr. J. Klaarenbeek*

Daar komt ie! Daar komt ie! Een oorverdovend gejuich steeg op uit de mensenmenigte, die op die gedenkwaardige negenentwintigste december 1933 op de havenhoofden van Urk stond samengedrongen. Ergens aan de westelijke horizon verscheen een zwart stipje, dat snel groter werd. Vissers brachten in koortsachtige haast hun sloopjes in gereedheid en volgden met de hand boven de ogen de bewegingen van de vliegmaschine, die statig ronkend boven het eiland begon te cirkelen. Het waren spannende ogenblikken, want het kon nu iedere seconde gebeuren. Het vliegtuig vloog lager en lager, scheerde over de huizen en zette toen koers naar de open zee.

„H-NACC,” spelde een jongetje hardop, maar zijn stem ging verloren in het daverende hoerageroep van de vierendertighonderd opgewonden toeschouwers. Boven

het water had de vliegmaschine een aantal parachutes uitgeworpen, die snel naar beneden zakten en even later in de zee terecht kwamen. „Wat hing er aan die parachutes?” vroeg een niet-ingewijde toeschouwer, die van de ongewone drukte niets begreep. „Een biljart,” antwoordde een Urker visser kort en zakelijk. „Wat zegt u?” Maar de vreemdeling wachtte tevergeefs op een nadere toelichting. Aller ogen waren gevestigd op de vissersbootjes, die met zo groot mogelijke snelheid door de golven kliefd en om de overal ronddrijvende pakken binnenboord te halen. „Vijfentwintig gulden voor de man, die een biljart vindt. Vijftien gulden voor de keus; een tientje voor de ballen en vijf gulden voor bloemen, die aan mevrouw Woudenberg zullen worden overhandigd,” schalde een zware stem door een megafoon.

De Urkers, die voor de eerste en waarschijnlijk ook laatste keer in hun leven ter biljartvangst waren getrokken, waren spoedig met hun taak gereed. Haastig keerden zij terug naar de haven, waar hun ongewone vangst door hulpvaardige handen aan land werd getild. „Jan Hoed heeft het hem toch maar weer geleverd,” verklaarde een stoere visser bewonderend. „Drie hoeraatjes voor Jan Hoed,” jubelden de Urkers. En terwijl het lawaai van de toejuichingen door de zeewind over het eiland werd gedragen, stond een kleine, kale man zich vergenoegd in de handen te wrijven. Daar zouden ze de eerste dagen niet over uitgepraat raken. De stunt was, na de dreigende mislukking, wel bijzonder goed geslaagd. Hij voelde in zijn jaszak, waar een groot aantal centen, stuivers en dubbeltjes rinkelde. Toen knikte hij tevreden. Jan Hoed zou zich op Urk van zijn meest royale kant laten kennen...



